

Ἡ γλῶσσα τῆς Κριτικῆς

1. Ρεαλισμός
2. Τραγωδία
3. Τό Παράλογο
4. Πλοκή
5. Σάτιρα
6. Νατουραλισμός
7. Φαντασίωση καί Φαντασία
8. Ἀλληγορία
9. Αἰσθητισμός
10. Εἰρωνεία
11. Ρομαντισμός
12. Νταντά καί Σουρρεαλισμός
13. Τό Πρωτόγονο
14. Δράμα καί Δραματικό Στοιχεῖο
15. Μυθιστορία
16. Συμβολισμός
17. Μεταφορά
18. Ὁ Μύθος
19. Κωμωδία
20. Ἐξπρεσιονισμός
21. Μελόδραμα
22. Μοντερνισμός
23. Τό Διήγημα
24. Βιογραφία
25. Τό Ἔπος
26. Κλασικισμός
27. Τό Γκροτέσκο
28. Φάρσα

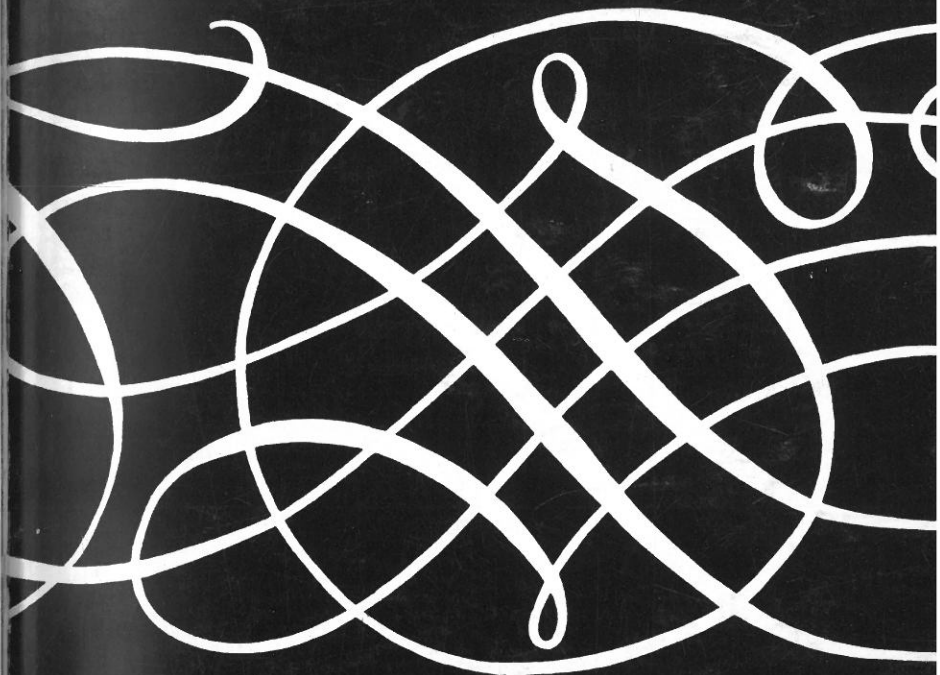

Νατουραλισμός

Lilian R. Furst
Peter N. Skrine

Μετάφραση: Λία Μεγάλου

Ἡ Γλῶσσα τῆς Κριτικῆς

τιρα του Musset *Les Lettres de Dupuis et Colonet*, που αναφέρεται στα νόηματα και τις έρμηνείες του «ρομαντισμού». Πιο σοβαρά, η παρούσα κατάσταση συνοψίζεται πολύ ωραία από τον Becker στην εισαγωγή του *Ματωριές σύγχρονου φιλολογικού ρεαλισμού*:

Παρόλο που οι λέξεις ρεαλισμός και νατουραλισμός χρησιμοποιούνται ελεύθερα, ακόμη και άπερίσκεπτα, δεν υπάρχει ομοφωνία ως προς το νόημά τους. Για πολλούς έχουν καταντήσει απλώς βολικοί χαρακτηρισμοί, κυρίως όταν τους δίνεται η έννοια του δυνατού, ρηχού, μη φανταστικού, επιφανειακού, αθεϊστικού, και πιο πρόσφατα σοσιαλιστικού.

(σελ. 3)

Αποτελεί, λοιπόν, μόνον έκφραση τής σύγχρονης τάσης για μεγαλύτερη γλωσσική ακρίβεια ή προσπάθεια διαχωρισμού των δύο όρων, που έχουν συνυπάρξει τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα, έστω όχι και τόσο επιτυχώς; "Η μήπως ο «νατουραλισμός» είναι ριζικά χωρισμένος από τον «ρεαλισμό»; Παραδόξως, η απάντηση και στα δύο ερωτήματα θα ήταν: όχι. Ο νατουραλισμός παράγματι διαφέρει από τον ρεαλισμό, αλλά δεν είναι ανεξάρτητος από αυτόν. Η πιο κατάλληλη εικόνα, για να γίνει κατανοητή η σχέση των δύο όρων, είναι εκείνη των σιχμαίων διδύμων, που έχουν χωριστά άκρα, μοιράζονται όμως όρισμένα όργανα. Το κοινό σημείο ρεαλιστών και νατουραλιστών είναι η θεμελιώδης πίστη ότι η τέχνη αποτελεί στην ουσία μια μιμητική αντικειμενική απεικόνιση, τής εξωτερικής πραγματικότητας (σε αντίθεση προς τη φανταστική, υποκειμενική παραποίηση των ρομαντικών). Η πίστη αυτή τους οδήγησε να επλέξουν για κύριο θέμα τους το κοινότοπο, το προσιτό, κι επίσης να έξυμνήσουν το ιδεώδες του απρόσωπου στην τεχνική. Από αυτή τη σκοπιά, όπως έδειξε ο Harry Levin στο *Η Πύλη*

των Όρειών, ο ρεαλισμός αποτελεί «μια γενική τάση» με την έννοια ότι κάθε έργο τέχνης «είναι από όρισμένες απόψεις ρεαλιστικό και από άλλες μη ρεαλιστικό» (σελ. 64-5). Από τη γενική αυτή τάση προς τον μιμητικό ρεαλισμό γεννήθηκε ο νατουραλισμός. Κατά κάποιον τρόπο υπήρξε η επιδείνωση του ρεαλισμού: όπως σωστά παρατήρησε ο L. Delfoux (*Le Naturalisme*, Παρίσι 1929, σελ. 9), ο ρεαλισμός στη λογοτεχνία αντιστοιχεί στην Έπανάσταση του 1789, ενώ ο νατουραλισμός στην Τρομοκρατία του 1793. Αλλά η διαφορά δεν έγκειται μονάχα στην έκλογή προκλητικότερων θεμάτων, πολυμρότερου λεξιλογίου, έντυπωσιακότερων συνθημάτων ή περισσότερο φωτογραφικών λεπτομερειών. Η πραγματική διαφορά βρίσκεται πολύ βαθύτερα: στον πυρήνα της υπάρχει η επιβολή πάνω στην ουδέτερη στάση του ρεαλισμού μιας συγκεκριμένης, πολύ ειδικής θεωρήσης του ανθρώπου. Έτσι, οι νατουραλιστές όχι μόνον επεξεργάστηκαν και ένετειναν τις βασικές τάσεις του ρεαλισμού, αλλά πρόσθεσαν και σημαντικά νέα στοιχεία, που μετέβαλαν τον νατουραλισμό σε αναγνωρίσιμο δόγμα, τέτοιου που ο ρεαλισμός δεν υπήρξε ποτέ. Ο νατουραλισμός, επομένως, είναι πιο συγκεκριμένος και ταυτόχρονα πιο περιορισμένος από τον ρεαλισμό, είναι ένα λογοτεχνικό κίνημα με σαφείς θεωρίες, ομάδες και μεθόδους. Οντας σχολή και μέθοδος, ο νατουραλισμός είναι στην πραγματικότητα έτι δεν είναι ο ρεαλισμός: από την άλλη πλευρά όμως, αυτά τα ίδια τα καθορισμένα όρια καθιστούν τον νατουραλισμό λιγότερο σημαντικό από τον ρεαλισμό, που αποτελεί μια από τις βασικές τάσεις όλης σχεδόν τής τέχνης.

Ποιά ήταν, λοιπόν, τα νέα εκείνα στοιχεία που προστέθηκαν στον μιμητικό ρεαλισμό, για να δημιουργήσουν τον νατουραλισμό; Όπως θα δούμε, προήλθαν κατά μεγάλο μέρος από τις φυσικές επιστήμες: πράγματι, ένας πολύ συν-

οπτικός, αναγκαστικά όμως άτελής, όρισμός του νατουραλισμού τόν χαρακτηρίζει ως προσπάθεια εφαρμογής στη λογοτεχνία τών ανακαλύψεων και μεθόδων τής επιστήμης του δέκατου ένατου αιώνα. Αύτη ή συγγένεια με τήν επιστήμη τονίστηκε ρητά από τούς νατουραλιστές· γίνεται σαφής με τόν όρισμό που δίνει ο Paul Alexis, ο στενότερος σύμμαχος του Zola, συνοψίζοντας τόν νατουραλισμό ως εξής:

Τρόπος στοχασμού, θεώρησης, σκέψης, μελέτης, πειραματισμού, ανάγκη ανάλυσης για χάρη τής γνώσης μάλλον, παρά ιδιαίτερος τρόπος γραφής.

(J. Huret, "Ερευνα για τή φιλολογική εξέλιξη (*Enquête sur l'évolution littéraire*), Παρίσι 1891, σελ. 189)

Άπό τις επιστήμες, λοιπόν, μέσω μιᾶς φιλοσοφίας βαθιά έμποτισμένης με επιστημονική σκέψη, οι νατουραλιστές σχημάτισαν μιᾶ συγκεκριμένη ιδέα του ανθρώπου, τήν όποία φιλοδοξούσαν να εκφράσουν στα έργα τους. Οι βιολογικές και φιλοσοφικές αντιλήψεις τους διαχωρίζουν τή θέση τους από εκείνη τών ρεαλιστῶν με τήν άμερόληπτη αντικειμενικότητα, γιατί οι νατουραλιστές παρατηρώντας τή ζωή περιμένουν ήδη ένα καθορισμένο πρότυπο. Για να κατανοήσουμε τις ιδέες και τις μεθόδους τους πρέπει να εξετάσουμε στο σημείο αυτό τις επιστημονικές και φιλοσοφικές τάσεις τών μέσων του δέκατου ένατου αιώνα, που υπήρξαν τόσο αποφασιστικές στη διαμόρφωση αυτού του κινήματος.

2

Οί διαμορφωτικοί παράγοντες

Ο δέκατος ένας αιώνας υπήρξε περίοδος ραγδαίων και ριζικών μεταβολών. Η βιομηχανική επανάσταση μεταμόρφωσε τὸ πρόσωπο τής Δυτικῆς Εὐρώπης και τής Βόρειας Ἀμερικῆς. Οί επιστημονικές ανακαλύψεις ανάγκασαν τόν άνθρωπο να αναθεωρήσει τελείως τήν αντίληψη που είχε για τόν εαυτό του τόσο ως φυσικό ὄσο και ως ήθικό ὄν. Ποτέ μέχρι τότε τὸ περιβάλλον του ανθρώπου, ή ιδέα για τόν εαυτό του, ή στάση απέναντι στον εαυτό του δεν είχε μεταβληθεῖ τόσο αποφασιστικά σε τόσο σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα. Η άναστάτωση αυτή συνέπεσε, επίσης, με μιᾶ ολόκληρη σειρά πολιτικῶν ἐκρήξεων, που σημάδεψαν τόν αιώνα: με τις επαναστάσεις του 1830 και 1848, τὸ πραξικόπημα του Louis-Napoléon τὸ 1851, τήν ἐνοποίηση τής Γερμανίας και τής Ἰταλίας, τόν γαλλοπρωσικό πόλεμο, τόν ἀμερικανικό ἐμφύλιο πόλεμο κλπ. Στα περιορισμένα πλαίσια αυτής τής μονογραφίας δεν μπορεί, βέβαια, να δώσει κανείς τίποτε παραπάνω από μιᾶ πολύ σύντομη σκιαγραφία τών ἀλλαγῶν αυτῶν. Δέ θάπρεπε όμως κανείς ἐξαιτίας τής ἀνεπάρκειας τῶν λεπτομερειῶν ν' ἀμφισβητήσει τή σημασία που είχαν οι ἐξελίξεις αυτές για τόν νατουραλισμό: οι κοινωνικές, επιστημονικές, φιλοσοφικές και ήθικές τάσεις του δέκατου ένατου αιώνα δεν αποτελοῦν ἀπλῶς τὸ φόντο του νατουραλισμού· είναι οι αποφασιστικοί διαμορφωτικοί παράγοντες που ἔδωσαν στο κίνημα τὸ περιεχόμενο, τή μέθοδο, τήν κατεύθυνση, ἀκόμη και τή διάθεσή του.